
Samenvatting Expertmeeting Arbeidsmarktinformatie

Gehouden te: SURFfoundation Utrecht

Datum en tijd: 14 mei 2009, 13.30 - 17.00 uur

Aanwezig: Bastiaan van der Wulp (HBO-raad), Christoph Meng (ROA), Ernest Berkhout (SEO), Frank Cörvers (ROA), Jos de Jonghe (EIM), Peter Louter (Bureau Louter), Petra Pieck (VSNU), Rineke Maan (UWV WERKbedrijf), Hans Mariën (IVA), Anja van den Broek (ResearchNed), Hanneke Ribberink (ResearchNed), Elisabeth Köllen (Hogeschool INHolland), Dana Uerz (IVA), Erik van Beek (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid), Douwe Grijpstra (Research voor Beleid), Adrie Steenbrink (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), Anke Stevenhagen (UWV WERKbedrijf), Peter Fest (Studiekeuze123), Wilma de Buck (Studiekeuze123) en Marieke Loomans (Studiekeuze123)

1. Opening

Peter Fest opent de vergadering, heet de aanwezigen welkom en licht het doel van de bijeenkomst toe.

In deze Expertmeeting gaan we allereerst in op de huidige stand van zaken op de website Studiekeuze123.nl ten aanzien van informatie omtrent de arbeidsmarkt. Studiekeuze123 staat tijdens (en ook na) deze bijeenkomst uitdrukkelijk open voor suggesties om deze presentatie en verantwoording op de website te verbeteren. Gezien de huidige economische crisis is het tevens van belang om stil te staan bij de eventuele invloed hiervan op de studiekeuze van scholieren. Tot slot wordt ingegaan op mogelijke aanvullende informatie die waardevol is, zoals de meerwaarde van doorstroom mbo-hbo en doorstroom bachelor-master, en informatie over regionale baankansen.

De middag bestaat uit een plenair gedeelte waarin 4 sprekers het woord zullen nemen: Anja van den Broek (ResearchNed), Frank Cörvers (ROA), Peter Louter (Bureau Louter) en Christoph Meng (ROA). Vervolgens worden in twee groepen de bevindingen en mogelijkheden besproken. Plenair sluiten we vervolgens af met conclusies en aanbevelingen. Deze conclusies en aanbevelingen vindt u terug in de presentatie van Peter Fest (sheet 5-10)

2. Arbeidsmarktinformatie op www.studiekeuze123.nl

Anja van den Broek, directeur ResearchNed, geeft een toelichting op de Studiekeuzedatabase en de arbeidsmarktinformatie die daarin is opgenomen. Het beheer van de Studiekeuzedatabase is sinds 1 januari 2008 in handen van ResearchNed (inhoudelijke focus) en Q Delft (technische focus). Hanneke Ribberink van ResearchNed is ook aanwezig. Zij houdt zich met name bezig met de inhoud en het onderhoud van de database. Zij is tevens aanspreekpunt naar het veld. De Studiekeuzedatabase vormt de basis voor de website Studiekeuze123.nl.

Op de website Studiekeuzeinformatie.nl is informatie te vinden over de Studiekeuzedatabase, waaronder over de inhoud en de bronnen. Tevens is het hier mogelijk de database te downloaden en kunnen instellingen hun gegevens aanleveren. Op korte termijn is hier tevens een online tool beschikbaar waarmee de database op eenvoudige wijze te raadplegen is. In de database is alleen informatie te vinden van geaccrediteerde opleidingen, zowel bekostigd als niet-bekostigd. Op de website Studiekeuze123.nl is niet alle informatie uit de database te vinden, maar slechts een selectie.

De Studiekeuzedatabase wordt gevoed vanuit diverse bronnen. Dit leidt tot clusters van gegevens die in de database worden geplaatst. Deze gegevens worden voorafgaand aan plaatsing gestructureerd, geconsolideerd en gecontroleerd. Viermaal per jaar wordt de database ververst.

Uit een onderzoek onder studenten is naar voren gekomen dat studenten arbeidsmarktinformatie erg belangrijk vinden bij het maken van hun studiekeuze. De arbeidsmarktinformatie in de database is afkomstig van ROA, de HBO- en WO-monitor en UWV. Recentelijk zijn beroepen en beroepsomschrijvingen opgenomen in de database. Deze informatie is afkomstig van het UWV WERKbedrijf. Dit zal op korte termijn ook een prominentere plek krijgen op de website Studiekeuze123.nl. In de eerstvolgende release van de database worden alumniordelen per studie opgenomen. Deze oordelen vind je op de website terug bij het onderdeel 'Beste baankans'. Het oordeel van werkgevers over de arbeidsmarkt is vooralsnog geparkeerd in verband met methodologische problemen. Deeltijd en voltijd gegevens worden separaat opgenomen in de database.

De behoefte bestaat om tevens mbo-studenten te bedienen met goede studiekeuze-informatie indien zij willen doorstromen naar een hbo-studie. Deze informatie kan dan ook worden getoond op de website. Kwantitatief kan dit in de vorm van een "doorstroommodel" waarin studenten inzicht krijgen in studiekeuzeprocessen van collega-studenten (welke studie is iemand met hetzelfde traject gaan doen?) Kwalitatief kan dit betekenen dat hbo's programma's moeten inrichten op mbo-doorstroom. Daarnaast kunnen de rendementen van mbo-ers die doorstromen naar het hbo interessant zijn om op te nemen in de database, evenals de meerwaarde van doorstroom naar hbo voor salaris en arbeidsmarktperspectieven. De tevredenheid van mbo-ers die doorstromen kan worden meegenomen in de NSE.

Anja noemt tot slot de volgende acties als mogelijke aanvullingen op de website:

- relatie beroep en studie en studie-beroep opnemen op de website (welke studie moet je volgen voor een bepaald beroep en welke beroepen kun je uitoefenen met een bepaalde studie?);
- Beroepsomschrijvingen;
- Beroepsbeelden;
- Meerwaarde van hbo t.o.v. mbo of wo t.o.v. hbo;
- Regionale arbeidsmarktinformatie.

Samenvattend:

1. Er zijn al heel veel gegevens beschikbaar in de Studiekeuzedatabase en we blijven actief zoeken naar uitbreiding, onder meer i.s.m. UWV WERKbedrijf.
2. Een flinke deelverzameling daarvan is ook te zien op www.studiekeuze123.nl. Database en website lopen echter niet één op één.
3. Gebruikers hechten aan arbeidsmarkt(gerelateerde) informatie.
4. Er loopt al een actie om de doorstroming mbo-hbo inzichtelijker te maken: doorstroomtabel om inzicht te geven in keuzeprocessen van *peers*, doorstroomprogramma's, succeskans, meerwaarde voor salaris en beroep, tevredenheid.

Zie verder de tijdens de bijeenkomst gebruikte powerpointpresentatie.

3. Arbeidsmarktprognoses: methodiek, doelstellingen en gebruik

Frank Cörvers, hoofdonderzoeker van ROA, geeft een toelichting op het Arbeidsmarktinformatiesysteem (AIS) van ROA en de mogelijkheden voor de website Studiekeuze123.nl. Alle mogelijke informatie wordt opgenomen in het AIS. De missie van ROA is het vergroten van de transparantie met betrekking tot de arbeidsmarkt. De aansluiting tussen beroep en studie staat hierbij centraal. De gegevens die ROA verstrekt hebben een signaalwerking: prognoses moeten een 'early warning' geven voor over vijf jaar, zodat studenten de toekomstsituatie kunnen meenemen in hun beslissing. Hierbij worden diverse indicatoren als constant gezien.

Het ROA verstrekt informatie omtrent jongeren (aantallen leerlingen, gediplomeerden, schoolverlaters), actuele arbeidsmarktinformatie (beroepsbevolking), risico-indicatoren en

arbeidsmarktprognoses. Deze informatie wordt veelal gebruikt bij studie- en beroepskeuzevoorlichting, het formuleren van arbeidsmarktbeleid, personeelsbeleid, onderwijsbeleid en technologiebeleid. Zeer regelmatig verschijnen er rapporten of artikelen van ROA met daarin de arbeidsmarktgegevens. Eens in de twee jaar verschijnt er een rapport met prognoses op hoofdlijnen wat is bedoeld voor beleidsmakers. In november 2009 worden de nieuwe prognoses beschikbaar gesteld. Maar ook de studiekeuzer wordt geïnformeerd over deze gegevens via diverse kanalen, zoals www.studiekeuze123.nl.

De prognoses van ROA lopen zoveel mogelijk synchroon met de gegevens van het Centraal Planbureau (CPB) en EIM. Daarnaast worden nationale ontwikkelingen meegenomen (zoals demografie en participatie en landelijke leerlingenramingen van OCW). Hiervoor worden diverse bronnen gebruikt waaronder het CBS, CFI en SIS.

De gegevens richten zich niet specifiek op één sector, maar op de volle breedte van de arbeidsmarkt. Interactie wordt hierdoor mogelijk en je kunt modelleren. Hierbij moet worden opgemerkt dat vele sectoren uitwaaiering hebben naar andere beroepen dan die direct aansluiten op je studie. Er is niet altijd een 1 op 1 relatie tussen opleiding en beroep/sector.

Een belangrijke indicator die door het ROA wordt gebruikt is de ITA, oftewel de Indicator Toekomstig Arbeidsmarktperspectief. Deze wordt opgebouwd uit: het aanbod (= instroom van schoolverlaters en kortdurige werklozen) / de vraag (= uitbreidingsvraag en vervangingsvraag). Hoe hoger de ITA, hoe slechter de arbeidsmarktsituatie.

ITA wordt altijd ingedrukt in vijf kwalitatieve typering: 'slecht, matig, redelijk, goed en zeer goed'. De redenen hiervoor zijn dat deze typering de studiekeuzer meer aanspreken dan een cijfer en daarnaast creëer je hiermee bandbreedte. ITA is een spanningsindicator en geeft geen tekort of overschot weer.

Daarnaast gaan er aanpassingsprocessen een rol spelen; hoe hoger de ITA, hoe meer aanpassingsprocessen.

Indien $ITA > 1$: oftewel een grote hoeveelheid studenten studeert in een bepaalde sector dan treden er een aantal aanpassingsprocessen op, bijvoorbeeld:

- werkeloosheid
- loondaling
- minder uren
- vaker doorstuderen
- uittreden van ouderen

Er ontstaan fricties en die moeten worden opgelost, want zij zorgen voor maatschappelijke kosten zoals spijt van de opleidingskeuze, lagere productiviteit en correctie van de studiekeuze.

ROA ziet een aantal concrete aanvullingen voor de website Studiekeuze123.nl:

- betere verantwoording van gegevens
  - o Op dit moment vindt op drie plaatsen op de website verantwoording plaats over de bronnen. Deze vermeldingen zijn niet altijd juist. ROA geeft hiervoor enkele suggesties. Studiekeuze123 zal hier graag gebruik van maken.
- aantal indicatoren toevoegen
  - o bandbreedte bij beloning. Op dit moment wordt er een gemiddelde weergegeven, maar een bandbreedte is beter en sluit bovendien beter aan bij wat jongeren begrijpen.
  - o Beroepsgroep en sectoren noemen waarin men terecht komt na een opleiding. Hierbij kan de relatie met uitwijkmogelijkheden worden opgenomen. Deze geeft de spreiding weer van beroepsgroepen waarin studenten met een bepaalde studie terecht zijn gekomen.

Opmerkingen naar aanleiding van de presentatie:

- De definitie van beroep is hierbij ook van belang. Een manager of econoom is geen beroep maar een kennisgebied.

- Hoe ga je om met eigen ondernemerschap, oftewel studenten die naast hun studie reeds een eigen bedrijf beginnen?

Samenvattend:

1. Er is uiteenlopende arbeidsmarktinfo beschikbaar over jongeren, de actuele arbeidsmarktsituatie, risico-indicatoren en arbeidsmarktprognoses.
2. Er zijn vele kanalen langs welke deze bij studiekeizers en andere gebruikers komen.
3. Hoewel de volle breedte van de arbeidsmarkt wordt afgedekt met veel interacties tussen opleidingen en arbeidsmarktsegmenten is er een aansluitingsproblematiek: geen 1 op 1 relatie tussen opleiding en beroep/sector.
4. De Indicator Toekomstig Arbeidsmarktperspectief (ITA) is het prognosemodel dat vraag (uitbreiding en vervanging) confronteert met aanbod. Het fungeert als spanningsindicator. De geschiedenis laat succesvolle voorspellingen zien.
5. Er is een betere verantwoording mogelijk van de (huidige) gegevens. Nu is deze verantwoording op drie verschillende plaatsen inconsistent en soms te kort, onjuist of onvolledig. Kijk kritisch naar de teksten over de bronnen, de *mouse-overs* en de helpteksten.
6. Mogelijke uitbreiding van indicatoren 1: *bandbreedte* bij beloning rondom het gemiddelde geeft de onzekerheid weer over de toekomstige beloning en kan inspelen op risico-aversie.
7. Mogelijke uitbreiding van indicatoren 2: beroepsgroepen en sectoren noemen waarin men terecht kan komen na een opleiding geeft een idee van spreiding en een betere voorstelling van de toekomst.

Zie verder de tijdens de bijeenkomst gebruikte powerpointpresentatie.

4. Onderwijs en Arbeidsmarkt: regionale context

Peter Louter van Bureau Louter licht een onderzoek toe met betrekking tot de regionale context van onderwijs en arbeidsmarkt. Bureau Louter houdt zich onder andere bezig met monitoring van de arbeidsmarkt, benchmarking en prognoses. Een doel van de presentatie is om aan te geven welke meerwaarde gegevens over de arbeidsmarkt voor studiekeizers en belanghebbenden in hun omgeving kan hebben.

Samenvattend:

1. Louter is onder meer gespecialiseerd in ruimtelijk-economische prognoses, ijb regionale arbeidsmarktprognoses voor UWV en in eigen beheer. Met doorvertaling naar sectoren, beroepen en opleidingen.
2. Via door Bureau Louter ontwikkelde methodieken kunnen prognoses worden gemaakt van regionale baankansen naar sector, beroep en opleiding. Speelt bij de keuze van een instelling (studierichting, regio) de inschatting van de toekomstige baankans al een rol? Welke migratiepatronen zijn (waarom) zichtbaar?
Of is er sprake van een 'nationale' arbeidsmarkt, waarbij de locatie van een onderwijsinstelling niet uitmaakt voor de locatie waar men gaat werken?

3. Conclusie is dat nabijheid tot de plaats van afstuderen een rol speelt bij de regionale arbeidsmarktoriëntatie van afgestudeerden; de mate waarin verschilt echter naar een aantal aspecten.
Vormt dit aanleiding om potentiële studenten al in een vroeg stadium te voorzien van info over regionale baankansen?
4. In het licht van de kredietcrisis is het op dit moment mogelijk een conjuncturomslag indicator te destilleren; in de (nabije) toekomst kan de mate waarin de regionale economie extra wordt getroffen als gevolg van de ongunstige bedrijvigheidsmix worden uitgedrukt in 'kredietcrisisbestendigheid'.

Een aantal van de gepresenteerde sheets bevatten informatie die vooralsnog niet openbaar kan worden gemaakt. Indien u meer informatie wenst, kunt u contact opnemen met Bureau Louter: Peter@BureauLouter.nl of 015 – 268 2556.

Zie verder de presentatie gebruikte powerpointpresentatie, met uitzondering van enige sheets die nog niet openbaar kunnen worden gemaakt.

5. MBO – HBO – WO

Christoph Meng, onderzoeker van ROA geeft een toelichting op de doorstroom van mbo-studenten naar hbo en eventueel wo. Belangrijke vragen met betrekking tot dit onderwerp zijn: wie en waarom stroomt door van mbo naar hbo? Wat is het succes in het hbo? Wat is de toegevoegde waarde van de doorstroom? Hoe wordt informatie beschikbaar gesteld.

Centrale vraag blijft echter altijd: Wat wil de mbo-student weten?

Sinds 2004 stroomt circa 50% van BOL niveau 4 door. Dit is met name de categorie: man, jong, techniek, economie, gedrag en maatschappij, met hoger opgeleide ouders. De redenen voor deze doorstroom zijn o.a. dat de mbo-student liever gaat studeren dan werken, de gevolgde opleiding weinig kans bood op een goede baan en dat men een opleiding in een andere richting wilde dan de gevolgde mbo-opleiding.

10% van de mbo-doorstromers haakt in het eerste jaar af. Redenen hiervoor zijn: onvoldoende gemotiveerd, geen interessante lessen, switchen van opleiding, te moeilijk, slechte organisatie, persoonlijke problemen. Opvallend hierbij is dat 'alsnog gaan werken' niet als reden wordt opgegeven voor tussentijds afhaken.

Een interessant vraagstuk is of de werkeloosheid lager zou zijn voor mbo-studenten die doorgestroomd zijn naar hbo of voor mbo-studenten die direct zijn gaan werken. Uit gegevens van het ROA blijkt dat de werkeloosheid van mbo-4 studenten vrijwel gelijk loopt met de werkeloosheid van hbo-studenten of zelfs lager. Mbo-4 studenten voelen wel meer het effect van de crisis dan hbo-studenten. Zo komt de crisis bij deze groep vaak eerder en veelal ook harder aan.

Uit gegevens van het ROA blijkt daarnaast dat mbo-4 studenten vaak sneller een eerste baan vinden. De conclusie dat mbo-4 studenten meer kans hebben op een baan is echter te voorbarig. De kans bestaat namelijk dat zij wellicht minder kritisch op zoek zijn naar banen in vergelijking met hbo-studenten.

Het salaris van mbo-4 studenten en hbo-studenten ligt behoorlijk uiteen. MBO-ers die na het behalen van het MBO-diploma ook nog een HBO-diploma hebben behaald, verdienen op 35-jarige leeftijd ongeveer 20% meer dan MBO-ers die na het behalen van het MBO-diploma de arbeidsmarkt op gaan. Dit zou een meerwaarde kunnen betekenen voor mbo-ers om door te stromen naar het hbo.

De mate waarin mbo-ers en hbo-ers hun carrièremogelijkheden inschatten is vrijwel gelijkwaardig. Kanttekening hierbij is dat het bepalen van carrièremogelijkheden subjectief is. Wat is carrière maken?

Er is een aantal mogelijkheden om de meerwaarde van de doorstroom van mbo naar hbo te presenteren op de website Studiekeuze123.nl:

- Arbeidsmarktgegevens
  - o Vergelijk tussen mbo en hbo of tussen hbo en wo
  - o Presenteren van arbeidsmarktgegevens van de gevolgde opleiding

Gevaren hierbij zijn dat dit vaak korte termijn cijfers betreft. Daarom hebben we lange termijn cijfers nodig of informatie die iets zegt over toekomstperspectieven.

Samenvattend:

1. Het is zeker mogelijk arbeidsmarktgegevens van de gevolgde opleiding en de vergelijking tussen MBO en HBO, en tussen HBO en WO te presenteren.
2. Echter dit betreft vaak korte termijn cijfers, terwijl we lange termijn cijfers nodig hebben, of informatie die iets zegt over de toekomstperspectieven ten tijde van afstuderen.
3. Daarnaast pakken vergelijkingen, t.a.v. bijvoorbeeld werkloosheid, zoekduur, salaris en vaste aanstelling op het eerste gezicht en op de korte termijn niet altijd gunstig uit voor de 'hogere' onderwijsvorm. Het zal nodig zijn de onderscheidende plussen te achterhalen, of de voordelen achter nadelen/bepaalde verschillen.

Zie verder de tijdens de bijeenkomst gebruikte powerpointpresentatie.

Na afloop van het plenaire gedeelte splitst de groep zich in tweeën en wordt verder gediscussieerd over de onderwerpen die zijn gepresenteerd door de sprekers.

De volgende conclusies, aanbevelingen en 'hartenkreten' worden onder andere gedaan door de deelnemers:

1. Presenteer bij de meerwaarde van hogere onderwijsvormen zeker ook de effecten op langere termijn, om in voldoende mate het potentieel gewin uit te drukken. Niet alleen de beroepen, maar ook het salarisverschil na een langere periode.
2. Presenteer ook specifieke zaken, zoals: percentage dat een eigen onderneming start, in het MKB terecht komt, een leidinggevende functie krijgt.
3. Laat bij brede uitstroom (groot bereik) juist ook de 'exotische' beroepen zien en beperk je niet tot de top-5.
4. Ga te rade bij kansopwerk.nl en werk.nl/kansverkenner, deze scoren hoog bij gebruikers.
5. Ook (juist) in een arbeidsmarkt waarbij de vraag het aanbod weer gaat overstijgen is regionale arbeidsmarktinformatie van belang.
6. Misschien moet er een regionale ITA komen: "RITA" met baanopeningen per regio.
Het is belangrijk demografische ontwikkelingen mee te nemen en te laten zien hoe de match tussen vraag en aanbod zich regionaal ontwikkelt.
7. Belicht studierichtingen waar de uitstroom traditioneel regionaal plaatsvindt, zoals PABO.
8. Houd bij de informatievoorziening voor ogen dat je de varkenscyclus niet aanwakkert, maar probeert te dempen.
9. Kijk door de ogen van de gebruiker, of liever nog: betrek deze actief bij de verdere ontwikkelingen en keuzes.
10. Maak beroepsbeelden realistisch en niet te promotioneel. Presenteer niet alleen waar men warm voor loopt, maar ook waar men wel eens wakker van ligt.
11. Zorg dat je prikkelt, verrast, op ideeën brengt.
12. Blijf up-to-date. Maar ten tijde van (krediet)crisis...als je nu de meest actuele stand van zaken presenteert, creëer je een zeer vertekend, tijdelijk beeld en loop je gevaar onrust aan te wakkeren

De volledige opsomming van conclusies en aanbevelingen is terug te vinden in de presentatie van Peter Fest (sheet 5-10).